

Hebt ghy gheensins ghesocht U te wreken, want
Voor quaet hebt ghy ons goet wederom bewezen.
Daerom prijzen wy uwe vromicheit in desen,
En willen u voorts by blijven tot der doot,
Gheensins meer lijden¹²⁾ dat ghy wordt mispresen,
Want ghy betoont ons te sijne een vriend inden noot:
Wy haten de verraders met al haer exploit¹³⁾
Die noch seer vele alomme tlandt betreden,
Maer roepen tot u in oprechter liefden groot:
Weest willecom Edel Prince binnen onser steden,
Die in sHeeren naem comt, als een Vorst van vreden.

Den alderhoogsten Prince machtich en rechtveerdich
Beware u volheerlich, in zijn Godlike wegen,
Op dat ghy moecht merken hoe costelic en weerdich
Eenen schat en weldaet ghy van Godt hebt verregen,
Wanneer u schier de gantsche Weerelt was teghen,
Heeft u den Almachtighen ghenomen in behoet,
Soo dat al u vyanden, hoe groot sy waren bedeghen¹⁴⁾,
U nu moeten bidden en vallen te voet.
Dits geen menschen werc, maer God, die sulcx door
[u doet.

En regeert alle dinck nae¹⁵⁾ zijn welbehagen:
Daerom sult ghy ook met eenen cloecken moet
Gods lof vercondighen tot allen daghen,
En zijn eere op het hoogste helpen voeren draghen.
Dat zijnen grooten Naem mach worden beleden,
Ende oec aengebeden: dus wy, als voren, gewaghen
Weest thien-duysentfou willecom in onser steden,
Die in sHeeren naem comt, als een Vorst van vreden.

Merkwaardig noemde ik dit gedicht, omdat het
zoo duidelijk doet uitkomen, wat de feestende bur-
gers in den Prins zagen.

Allereerst: hun helper; de dichter zegt het in
z'n eerste strophe: als de Prins er niet was ge-
weest, dan zouden de vijanden hen hebben over-
mocht. Dan: hun belangelooze helper; ballingschap,
verlies van geld en goed, vermoeden en ontbering
van veldtochten, tegenstand van buiten en uit
eigen kring, heeft hij voor hen overgehad. Verder:
hun vriendelijke helper; ondanks veler tegenwer-
king is hij niet haatdragend, maar vergoevensgezind,
vergevend kwaad met goed. Maar allereerst: hun
van God gezonden helper; „dits geen menschen-
werck, maer God, die sulcx door u doet”. God
heeft hem verwekt, bekwaamd, bewaard, en dat,
om door hem Zijn lof te doen verkondigen en Zijn
Naam te doen belijden.

De tijdgenooten, wier woordvoerder deze dichter
was, hebben dus de beteekenis van den Prins vol-
komen verstaan niet alleen, maar hebben hem ook
al gezien, wat hij in het licht der historie is, als
instrument in Gods hand, werkende Gods werk
in Gods kracht. C. T.

¹²⁾ E. van Meteren, Historie van de oorlogen en geschieden-
sen der Nederlanden en derzelver naburen, III, pag. 46 vlg.
¹³⁾ Dr P. J. Blok, Gesch. v. h. Nederl. Volk, dl. II, p. 140 vlg.
¹⁴⁾ vgl. Dr J. te Winkel, Ontwikkelingsgang der Nederl.
Letterk., I, pag. 205.

¹⁵⁾ vgl. Het Geuzenliedboek (naar de oude drukken uit de
nalatenschap van Dr E. T. Kuiper, uitgeg. door Dr P. Leen-
dertz Jr., twee deelen, Zutphen, W. J. Thieme & Cie, 1924 25),
deel I, no. 131, noot.

¹⁾ heeft zich onze zaak ter harte genomen.

²⁾ die noot... uit het oog verloren hebt.

³⁾ bevorderd.

⁴⁾ allen, die den vrede begeeren, verblinden zich....

⁵⁾ steeds op... bedacht.

⁶⁾ Zich.

⁷⁾ n.l. te paard.

⁸⁾ dielden.

⁹⁾ hier: redeneeringen en contra-argumenten.

¹⁰⁾ hier: hoe groot zij ook in kracht waren.

¹¹⁾ maar.

Oranje en Datheen.

De Bijbel heeft zulk een sprekende uitdrukking
om de hoofdrichting van iemands levensgang aan
te duiden: Die mensch „wandelt” op een „weg”.

Van Josia wordt gezegd, dat hij wandelde in
al den weg zijns vaders Davids. Van Baäsa, dat hij
wandelde in den weg Jerobeams. In beide gevallen
is daarmee de hoofdrichting van de regeering dezer
koningen scherp getypeerd.

De weg Davids. Er mag dan in Davids leven
nog zooveel struikeling en zelfs diepe val geweest
zijn, David moge dan ook in de regeering meer-
malen ernstig gedwaald hebben (denk b.v. aan de
volkstelling), tenslotte waardeert de Heilige Geest
zijn levensgang aldus: David had gedaan wat recht
was in de oogen des Heeren en hij was niet ge-
weken van alles, wat Hij hem geboden had, al de
dagen zijns levens, dan alleen in de zaak van Uria
den Hethiet (1 Kon. 15:5). Hij had den rechten
weg bewandeld.

Zoo was er ook ondanks alle verschil in „vroom-
heid” en goede bedoeling onder de koningen van
Israël dit gemeenschappelijke, dat zij allen wan-
delden in den weg van Jerobeams eigenwillige
godsdienst in de politiek.

Bij Willem van Oranje en bij Datheen vinden
we ook dat „wandelen op een weg” in dien op-
vallenden vorm als bij David en Jerobeam.

Daarom kunnen we thans ook eenige hoofd-
stroomingen in de hedendaagsche politiek niet
scherper typeeren, dan door ze aldus aan te
duiden:

wandelen in den weg van Oranje's po-
litiek en
wandelen in den weg van Datheens
in de politiek.

Wanneer wij thans na 400 jaar den geboorte-
dag van Oranje herdenken, dan eeren wij hem als
de Hooge Overheid, die tegenover de tirannieke
Roomsche kerkelijke politiek van Filips en Gran-
velle oppositie heeft gevoerd in den Raad van
State. Wij eeren hem als den Edel- en Hooggeboren
vorst, die „lijf ende goet al t'samen” niet heeft
„verschoont” om zijn politieke roeping tegenover
Alva's geweld te vervullen. Wij eeren hem als
den Vader des volks, die ten slotte den strijd door-
zette met een handjevol visschers en boeren en met
de burgers van een klein gedeelte der Nederland-
sche steden en die met deze burgerlijke „gemeente”
een werd als een vader met zijn kinderen in een
geheel eenigen, Calvinistisch democratischen re-
geeringsvorm, die practisch het tegengestelde was
van de absolute monarchie van Filips.

Wij eeren hem ten slotte nog het meest als de
Overheid, die voor de „kerke Christi” het burger-
lijk recht van vergaderen verzekerde, tegen het
burgerlijk onrecht, dat de kerkelijke politiek van
„Rome” haar aandeed.

Door Willems arbeid kon de kerk weer een
„stil en gerust leven” leiden in burgerlijk opzicht.
Oranje heeft practisch verricht, wat de Schrift
van de Overheden zegt: dat zij zijn tot straf der
booze werken. Hij heeft de booze werken der In-
quisitie en der „monarchale” politiek van Filips
verijld. En dat heeft hem zijn gansche levens-
werk en eindelijk ook het leven zelf gekost.

Neen, Oranje voerde geen „neutrale” politiek.
Verre van dat.

Hij moge dan in zijn jeugd een „Bourgondisch
Grand-Seigneur” geweest zijn — hij moge dan
in 1568 in een dubbelzinnige positie tusschen de
Consistoriën enerzijds en de Landvoogdes ander-
zijds een dubbele rol gespeeld hebben — hij moge
dan meermalen voor zijn politiek doel de
kerkelijke eenheid gezocht hebben door die
eenheid te zoeken bij Cassanders en Balduins
„verdraagzaamheid” — hij moge dan de Gere-
formeerde kerken met politieke bedoeling ge-
drongen hebben tot onderteekening van de Augs-
burgsche Confessie — hij moge dan misgetast
hebben in zijn politiek met Anjou doordat deze
totaal onbetrouwbaar was — hij moge dan in
het laatste zijns levens zijn populariteit voor een
deel hebben verloren door dezen misslag — dat
alles en nog veel meer doet er niets aan af, dat
de weg van Oranje daar in de historie vóór ons
ligt als een geheel eenig voorbeeld van Chris-
telijke politiek.

Wanneer Overheden de burgerlijke taak uit-
voeren, die de Schrift aan de Overheden toekent,
dan doen zij wat goed is in de oogen des Heeren,
voorzoover hun ambt betreft. De Schrift waar-
deert dit goede ook bij heidenen. Paulus beriep
zich op den keizer Nero. Daniël werkte samen met
Nebucadnezar.

Maar Christelijke politiek volbrengt deze
zelfde burgerlijke taak, om daarmee Christus te
dienen. Dien zij als Overste van de Koningen der
aarde erkent. En Christelijke politiek zal dan voor
de burgerrechten van de „Kerke Christi” desnoods
al het andere opofferen.

Tal van plaatsen uit de brieven van Oranje en
trouwens heel zijn „weg” bewijzen, hoezeer Oranje's
burgerlijke politiek, die recht zocht voor iederen
Nederlander, en die de tirannie van links en rechts
brak — hoezeer zijn politiek gedreven werd door
de bereidheid om God te dienen in zijn roeping
en om daarin de kerk van Christus te beschermen.

God heeft deze Christelijke politiek rijk gezegend.
De Nederlanden zijn eeuwen lang geweest een
toevluchtsoord voor vervolgte Christenen.

Petrus Datheens, „de principaalste Minister (pre-
dikant) der Calvinisten”, heeft een gansch anderen
weg bewandeld in de politiek.

„Er is een weg dien iemand recht schijnt, maar
het laatste van dien zijn wegen des doods” —
deze spreuk past hier wel.

Toen de Apostel Petrus in zijn groote liefde
voor zijn Heer met het zwaard sloeg, toen scheen
dat ook de rechte weg — maar het Woord des
Heeren bestraft hem — en een uur later gevoelt
Petrus zich strafbaar voor de Overheid en daarom
is hij zó schuw in het huis van den Hoogepriester,
dat hij, in z'n moete met z'n kwaad geweten tegen-
over de politie, Jezus verloochent.

Petrus Datheens was in den weg van zijn kerke-
lijk ambt zoo heerlijk begonnen. Wij eeren hem
in dat ambt als den berijmer van den Geneefschen
psalmbundel (die veel dichtert bij den zin der
Schrift staat dan onze nieuwe berijming); als den
vertaler van den Heidelbergschen Catechismus, als
den bewerker van de Liturgie der Gereformeerde
kerken, als den voorzitter van de synodes, als den
varig prediker — in één woord: als den „princi-
paalsten Minister der Calvinisten”, zooals een Over-
heids-stuk van 1566 hem noemt.

Maar als hij dan op een kerkvergadering — dus
in het ambt — een politiek voorstel doet om voor
3600.000 goudgulden van den Koning t'recht van
vergaderen voor de kerk te kopen, als hij dan een
synode presideert, waar men t'plan der Consisto-
riën (kerkeraden) bespreekt om met dat geld een ge-
wapend verzet tegen Filips te beginnen, als hij
dan in deze kerkelijke positie met Oranje onder-

handelt en den Prins het bevel over het leger der
Consistoriën opdragen wil — dan bevangt ons de
vrees, dat Oranje zich aan deze politiek zou geven,
die door de Schrift geoordeeld is. Zij die — als
Petrus — met het zwaard slaan, zullen door het
zwaard omkomen.

Het leger der Consistoriën is bij Oosterweel
vernield.

Oranje liep gevaar. Maar de kerkelijke verdeeld-
heid tusschen Lutherschen en Gereformeerden
hield hem terug. Zijn politiek eischte samengaan
van allen (zelfs van de Roomschen), die tegen de
tirannieke Roomsche kerkelijke politiek waren. De
Prins maakte nu de fout om deze politieke
eenheid te willen bevestigen door een kerke-
lijke eenheid bij de Augsburgsche Confessie te
eischen.

Hier was Datheens in zijn recht, die fel tegen
deze kerkelijke beginselverzwakking opkwam.

In 1572 vielen meer dan 70 steden den Prins
toe. De geheele regeering in Holland liep in de
war. Vele Roomsche overheidspersonen waren ge-
vlucht — anderen bleven, doch waren niet te
vertrouwen — de kerken moesten in vele plaatsen
overgaan aan de Gereformeerden.

Toen benoemde Oranje Datheen tot zijn „Raad
en Kommissaris” om in naam van den Prins
allerwege de kerkelijke en politieke zaken te
regelen.

Datheen heeft zich van deze taak ijverig ge-
kweten.

Hij stond gedurig in briefwisseling met den Prins
en met zijn broers Jan en Lodewijk en hij genoot
zeer veel vertrouwen bij hen.

De Christelijke burgerlijke politiek van Oranje
vond in 1576 plotseling een groote uitbreiding van
arbeidsveld.

Niet maar enkele strooken van Holland en Zee-
land, maar al de 17 Gewesten luisterden bij de
Pacificatie van Gent naar den Prins. Oranje zat
weer in de Statenvergadering te Brussel en voerde
vandaar uit zijn oppositie tegen de Spaansche kerk-
politiek. Meteen was bedongen, dat in de Zuidelijke
gewesten de overwegend Roomsche bevolking
openbare Roomsche godsdienstoefening mocht
houden — en in Holland en Zeeland mochten zij
besloten samenkomsten houden.

Hier was Christelijke burgerlijke politiek. Bur-
gerrecht voor vergaderen, zoowel voor de
ware Christ-geloovigen als voor de andere goede
burgers.

Maar hier kwam nu de groote afwijking tusschen
den weg van Oranje en den weg van Datheen, tus-
schen de Christelijke burgerlijke politiek van Oranje
en de Gereformeerde kerkelijke politiek van
Datheen.

Onder aanvoering van Datheen werd in Gent
telkens weer de godsdienstvrede voor de Room-
schen, die door den Prins bezworen was, ver-
broken. Kerken en kloosters geplunderd door brood-
dranken „Gereformeerde politieke” soldaten. Als
Vader Willem dan in Gent komt, is Datheens met
zijn slecht geweten tegenover de Overheid tel-
kens „op reis”. Wordt hij geroepen ter verant-
woording, dan heeft hij allerlei uitvluchten. En als
de Prins weg is, komt Datheens terug. En dan
heet het van den preekstoel, dat Oranje „een man
is, die de Religie zoo licht verandert als een om-
hangsel van een kleed”, en dat hij van staet en
niet zynen afgodt maekt”... enz.

Hier is de klassieke klacht van de ijverars
voor kerkelijke politiek tegen degenen, die alleen
maar de Schrift willen gehoorzamen, die de Over-
heid burgerlijke politiek beveelt en den Christenen
beveelt om ook in die burgerlijke politiek den
Heere Christus te dienen naar Zijn Woord. De
mensen van de kerkelijke politiek vinden deze
eenvoudige burgerlijke taak ook tegenover de
kerk maar „wereldsch” (Doopers) of maar „neu-
traal” (Humanisten).

De menschen, die wandelen in den weg van
Datheen, vermoeden niet welk een vuur van ijver
voor den Heere Christus daar kan branden in het
hart van den Christen-Overheidspersoon bij die
eenvoudige burgerlijke taak der Overheid —
en zij beseffen niet hoe zulke politiek de burger-
rechten der kerke Christi beschermt en hoe hun
politiek de kerk bedreigt, omdat zij onder het
cordeel van Jezus' woord tot Petrus ligt.

Waar Datheen heeft geijverd voor de „ware Ge-
reformeerde Religie” en waar hij met de politie
de „valsche Godsdienst” heeft „uitgerooid”, daar
is de kerk verwoest — het laatste van den weg
van Datheen, dat waren wegen des doods voor
de kerk. Ook voor hem zelf. Als vergeten ambte-
loos burger stierf hij in Elbing (Oost-Pruisen).

Men noemt Prins Willem vaak „gematigd” tegen-
over den ijveraar Datheen en tegenover de Room-
schen, die de Roomsche kerkelijke politiek (even-
zeer de weg van Datheens!) dreven. Maar is de
Prins gematigd geweest in arbeid en moete, in
waken en bidden, in worstelen en lijden, in liefde

en zorge

de burg

Neen,

politiek,

rechten

niet als

geest —

dat den

tegenove

nauwelij

Er is

van Ora

En een

verkoren

„laatste

En

„noutraa

„ijver”

Maar t-

het oore

Overheid

rijk, dat

Bigghe

Enkele z

Le na

zinnepre

ling, eer

nige uitl

Remb

bare beg

licht en

greep w

bij uitw

Maar

der dan

vraagt t

het taal

t's l

de wijze

lijk noo

Juist

deze pr

tische d

de gebo

geen m

de gees

flet en

volksgee

Ik wij

Het w

waarvan

het was

Er wa

die moe

de figu

dat het

sterkt, v

Naast

nadert

noemt,

court, d

een fei

voorstel

Een

hieronde

voor, n

doeling

Verbond

De in

bond a

zak en

den; he

hadden

laimont

„Naye

que de

het zijn

delaars'

schrift

fidele

We v

die we

De be

de linte

quillis i

baren”.

In i

In a

en zorgen voor de burgerlijke „gemeente”, en voor de burgerrechten der kerke Christi?

Neen, Oranje heeft gearbeid in de Christelijke politiek, méér dan iemand. Zijn ijver in den rechten weg staat tot het ijveren van Datheen niet als gematigdheid tegenover vurigheid van geest — maar als met bloed bezegeld levenswerk, dat den Prins meermalen ter dood toe bedrukte, tegenover politieke agitatie, die het slecht geweten nauwelijks onder groote woorden wist te verbergen.

Er is ook thans een politiek, die in den weg van Oranje wandelt.

En een andere, die den weg van Datheen heeft verkoren, ook al waarschuwt de historie voor het „laatste” van dien weg.

En ook thans wordt de politiek van Oranje voor „neutraal” uitgekreten. En ook thans schijnt de „ijver” bij de politiek van Datheen te werken. Maar 'twerk gebeurt op den weg van Oranje en het oordeel verteert den weg van hen, die het Overheidszwaard nemen voor Christus' Koninkrijk, dat niet van deze wereld is.

Biggekerke.

A. JANSE.

Enkele zinneprenten uit de tijd van Willem van Oranje.

De naam zinneprent is echt Hollandsch. Een zinneprent is een prent met een bepaalde bedoeling, een tendenz. Het is niet bloot een kunstzinnige uiting van den kunstenaar.

Rembrandt en zinneprent zijn twee onvereenbare begrippen. Rembrandt greep de wisseling van licht en donker, het spel van kleur en vorm. Hij greep wat hij zag; was de zioner, de visionair bij uitzondering.

Maar daarmee sprak hij, toen wellicht nog minder dan nu, tot het volk in zijn breede lagen. Dat vraagt tendenz in het werk van den kunstenaar; het raakt minder het hoe dan het wat.

't Is het onderwerp, dat grijpen moet; niet de wijze van behandeling ervan, al is die natuurlijk nooit geheel zonder betekenissen.

Juist omdat het gaat om het onderwerp, leent deze prentkunst zich bij uitstek tot propagandistische doeleinden. Naast het Geuzelied is het, in de geboortetijd van ons volksbestaan, toen er nog geen machtige pers was die invloed oefende op de geesten, de zinneprent geweest, die met pamflet en vliegblad blaafde, op de omzetting van de volksgeest heeft ingewerkt.

Ik wijs hier op de eigen aard der zinneprenten. Het waren nimmer karikaturen, in het scheppen waarvan ons volk steeds armer geweest is dan in het waardeeren.

Er was soms wel de scherpe, snijdende gedachte, die moest grijpen. De situatie werd uitgebuit, maar de figuren bleven intact. Alva blijft Alva, zonder dat het kenmerkende in de Alvakop wordt versterkt, wat de karikatuur wel doet.

Naast dit soort prent, dat in aard en wezen nadert tot wat later eeuw spotprent noemt, komt ook voor de zinneprent tout-court, die niet anders dan een gedachte, een feit verzinnebeeldt, d.i. in beeld voorstellen.

Een voorbeeld hiervan vindt de lezer hieronder afgedrukt. Hier zit geen spot voor, noch felle tendenz. Alleen de bedoeling om in 't voorstelling en woord het Verbond der Edelen te idealiseeren.

De ineengelegde handen duiden het verbond aan. Ze dragen samen de bedelzak en worden bovendien erdoor verbonden; het symbool, dat de Geuzen zich hadden genomen in verband met Barlaamont's woord tegen de Landvoogdes: „N'aye pas peur Madame; ce ne sont que des gueux”. „Vrees niet, Mevrouw, het zijn slechts bedelaars”. Op dat „bedelaars” reageerden de edelen in het opschrift op de Geuzenpenning: En tout fidèles au roi jusqu'à porter la besace.

We vinden hier aan de tasch, nap en kruik, die we ook aan de Geuzenpenning aantreffen.

De beide dragende figuren zijn verborgen achter de linten, waarop we lezen links „Saevis tranquillis in undis”, „rustig te midden der woedende baren”, en rechts

„In alle druc en rou malcander biet de hant,
„In alles zijt getrouw Gods Kerck en 't Vaderland.”

Met een Vive les Geulx, Leve de Geuzen, wordt de voorstelling naar beneden afgewerkt. En dit alles wordt bestraald door 't licht, waarin in Hebreuwsche letters de naam des Heeren staat. De oorspronkelijke plaat heeft dan nog een breed onderschrift:

D'onvrome die veracht met spotten, schimpen, smaden,
Die hoogste van gheboort en edelst syn in daden.
So gaet met altyt. Doch 't vroom volck achtet niet,
Maar dragen in gedult haer lyden en verdriet.
En hoe men haer meer druckt en perst, en uyt wil
[roeyen]
Hoe sy door Godes hulp, meer groeyen ende bloeyen.
God is haer vaste burcht in voor en tegenspoet.
Dus is der GEUSEN naam den goeden altyt goet.

Zooals men ziet, werken beeld en woord hier samen, om een zoo sterk mogelijke indruk te maken.

Deze zinneprent is vooral onderwijzend. De bitterheid zou later komen. Daar was Alva's optreden toe noodig, om die diep in het hart van het verdrukte volk te doen groeien.

Meer spot dan zinneprent vindt ge in de tweede plaat: het bestuur van Alva voorstellend.

Links staat „Duck dalba”, de hertog van Alva. Hij wordt gekroond, ja, doch door „Tweedracht” en „Nydiechheit”. „De arme Ghemeente”, het uitgeperste volk, zit aan zijn voeten, en strekt smeekend de hand uit naar den Prins. Aan Alva's zijde staat, geboeid aan handen en voeten, naakt uitgeschud, „De natie van nederlant”. In de linkerhand houdt Alva de schaar, waarmee hij de schapen de wol zal afknippen.

En dan rechts, daar is alles mooi. De Prins, óók gekroond, doch met „Eere”, „Slants Voorspoet” en „Rust der Conscientien” vergezellen hem, terwijl de Faam zijn lof rondbazuint. Op de achtergrond is het Spaansche wanbedrijf te zien: het achtervolgde volk, de galg, de brandstapel.

Scherp is deze zinneprent en bitter, en zeker geschikt om de wrevel over Alva's tyrannie te binden te voeden.

Weer een echte zinneprent is de derde die we hier boven reproduceeren.

Deze handelt over de Pacificatie van Gent, waar bij Noord en Zuid zich, zij het helaas voor kort, vereenigden tegen Spanje. De eenheid wordt voorgesteld door de omheining, de tuin, waarbinnen alle veilig zijn. Het verdrag, door de vrijheidshoed gekroond, staat midden tusschen de zittende vrouwenfiguren, die elk een provincie voorstellen, waarvan ze het wapenschild dragen. De Hollandsche Leeuw verdedigt de ingang van de tuin tegen het Spaansche geweld, dat wordt voorgesteld door wapentuig en soldaten.

Een heel wat makker prent dus dan de vorige; ook deze is meer van onderwijzend dan van prikkelende aard.

Diezelfde Pacificatie werd méér „beteekend”. Zoo is er nog een plaat, vol zinnebeeldige figuren, waar de arbor pacis, de vredesboom, zijn takken uitspreidt over een tafereel, waar Tweedracht en Valschheid, met hun ongedierte (tijgers en wolven), worden verjaagd en Eendracht en Trouw hun plaats innemen. Het is een drukke, maar goedgeloofde plaat, ook in de kleinere onderdeelen wel verzorgd.

Natuurlijk gaf ook de Unie van Utrecht aanleiding tot het verspreiden van een zinneprent. Hoofdfiguur daarvan is de

Prins, die als Verlosser van het verdrukte volk begroet wordt.

Hiermede heb ik de meest bekende zinneprenten uit die tijd aangeduid. 's Prinsen betekenissen werd erdoor vergroot, zijn invloed op het volk wies erdoor.

Juist de „leer” prent bracht onder het volk, dat voor een deel nog uit analfabeten bestond, de grondgedachten van 's Prinsen politiek naar voren.

Zeker, ook hier zit achter de afbraakgedachte, die steeds de bedoeling is van de moderne politieke spotprent. Maar veel en veel minder dan in later eeuwen.

Ook nu werken zinneprenten mee aan de vorming van de volksgeest.

Of wat is het anders dan een zinneprent, als de A.R. partij haar kandidaten aanbeveelt door een sobere plaat: een krachtige hand aan het Staatsbewind, met de woorden „Voor krachtig bewind” als eenige verklaring?

In deze zinneprent wordt direct gegrepen naar de geest van het volk, dat zich de abstracte begrippen gaarne verbeeldt.

Een eigenschap, waarvan ook in Prins Willems dagen reeds het juiste en gepaste gebruik werd gemaakt!

J. LENS.

Kuyper over Prins Willem I.

1. Naar 's Prinsen Leuze.
Den 1sten April 1872, op het derde eeuwfeest onzer nationale geboorte, verscheen het antirevolutionaire dagblad „De Standaard” als teeken van herleving dierzelfde nationaliteit, die op 1 April 1572 door de inneming van den Briel werd gesticht. In het hoofdartikel schreef de Hoofdredacteur Dr A. Kuyper o.m.:

„Eerst also 'taengaet de glorie van God en de rust van de arme geloovigen in 't Nederland, so sal een ieglijk van hon aen een syde zetten alle ambitie ende eigenbaet”, dus luidde het vroom bevel eens door Willem van Oranje aan zijn Watergeuzen gegeven; dat vorstelijk woord van den Vader des vaderlands beheersche ook thans ons Christenvolk bij zijn vaderlandschen jubel.

Klein was de vloot van kromstevens en boeiers, die nu drie eeuwen terug op den eersten van Grasmasnd voor Brielles reë het anker liet vallen, maar Gods Woord was op die kleine vloot een macht. Scheepsoorder was het, „dat alle die schipluiden en soldaten souden ghehouden zyn, 's morgens ende 's avont's boven te comen, voor zy aten ofte droncken, om Godes woort te hooren; by verbeurte een schelling, een helft voor den armen en een helft voor den perfoot”.

Dat heilig Boek, vrij aan toord gelezen, en in het lieve vaderland hun uit de hand geslagen „was, hoe ook onbewust, het program van den strijd, waartoe die stoere, stugge Geuzen het zwaard hadden aangegesp.

Om Vrijheid, dat dierste goed, waarvoor de man van karakter willig zijn bloed ten beste geeft, ging het bij dien strijd. Er was dorst naar een nieuwe, machtige vrijheid, alom bij den landzaat, maar in hun borst bovenal geboren. Welk een vrijheid was hun doel?

Het ging niet om Staatskundige vrijheid! Men dacht er nog niet aan den Koning van Spanje af te zweren.

„Voor God wil ik belijden
en Zyne groote macht,
dat ik ten geenem tijde
den Koninck heb veracht!”

Het ging niet om Staatskundige vrijheid! Men laat dan de Thym's en Nuyens het U zeggen, of er ooit een vrijer volk dan op Holland's erve onder zijn Graven en Hertogen had geleefd!

Neen, de nieuwe Vrijheid, die met heur Goddelijke, scheppende kracht een nieuwe natie in ons goed Holland stichtten zou, was een nog ongekende vrijheid, een vrijheid van oneindig hooger orde, de Vrijheid der conscientie.

In Oranje's brief, kort na Brielle's inneming aan de Staten uitgegaan, klonk het eerste artikel zoo plechtig: „So roepe ick God Almachtig tot getuighe, dat ik dese en geene anders reden tot desen oorloghe hebbe, dan dat lo alle decreten, door dewelke de Conscientien en wetten geweldt aangedaan wordt, vernietigd werden, en dat elck een, die het gelieft, de vryheit hebbe de leer van de Profeten, van Christus ende de Apostelen aen te nemen, en zo dat de naam van Inquisitie voor eeuwig uitgeveegt worde, enz.”

Niet om liberalistische vrijheidsleuzen, maar om Vrijheid van conscientie kampte men ten bloede toe, om een plek ook voor Gods Kerk, dat ze ruste mocht vinden voor het hal van haren voet. „Aldegondel” riep de groote Oranjeforst, „laet men ons vertrappen, mits we hulpe moghen bieden aan Gods Kercke!”

Vrijheid van conscientie, dus heet dan de nieuwe macht, wier geboorte-ure sloeg, toen Brielle's poorte onder pek- en stroowalm wierd stuk geramd en ten beste haar deuren bezweken!

Sinds zijn drie eeuwen over ons volk en vaderland heengegaan, en geen brandstapel hoort ge meer knetteren, geen Alva trapt ons meer op de borst!

En nu. Van Brielle's inneming weet elk kind nog op onze straten te zingen. Het feit was te machtig. De volksdeun van „verloof Alva synen Briel” stierf nog niet weg.

Maar wat wel bij de massa wegstierf, is de herinnering aan het Oranjewoord: „Dit werk is niet uit menschen, maar uit God”. Men jubelt van Revolutie,